

Asia: VN/33074/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Esityksen mukaan alkoholilakia muutettaisiin siten, että mahdollistettaisiin alkoholiyhtiö Alko Oy:lle sekä vähittäismyyntiluvallisille toimijoille alkoholijuomien verkkokauppa sekä muut jakeluun ja noutoon perustuvat vähittäismyyntikonseptit, kuten alkoholijuomien toimitus. Ehdotuksen mukaan muutokset toteutettaisiin ikärajalvonta turvaten.

Alkoholin toimittamisen salliminen on lapsen edun vastaista

Lastensuojelun Keskusliitto ei kannata esitettyjä muutoksia, jotka mahdollistaisivat alkoholin kotiinkuljetuksen. Alkoholin kotiinkuljetuksen mahdollistaminen lisää täysin uudella tavalla saatavuutta, heikentää ikärajalvontaa ja siirtää kulutusta yhä enemmän koteihin. Keskusliitto katsoo, että esitetyt muutokset – varsinkin yhdessä hallituksen kaavailemien muiden lasten ja perheiden tilannetta heikentävien toimien kanssa – heikentävät lasten hyvinvointia. Keskusliitto esittää vakavan huolensa siitä, että turvallinen lapsuus vaarantuu alkoholin saatavuutta lisäämällä. Lapsuus on lyhyt ja ainutlaatuinen ajanjakso elämässä, jota tulisi päätöksenteolla ja lainsäädännöllä kaikin tavoin suojata, ei tuhota.

Keskusliitto toteaa, että esitysluonnos nostaa alkoholiin liittyviä elinkeinopoliittisia näkökohtia yli sosiaali- ja terveystieteiden näkökohtien. Alkoholi ei ole kuitenkaan ensisijaisesti elinkeinopoliittinen kysymys. Keskusliitto korostaa, että alkoholipoliittiset ratkaisut vaikuttavat olennaisella tavalla lasten elämään, ja että alkoholilain muuttamisen vaikutukset lapsiin ovat sekä suoria että välillisiä. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Esitysluonnoksen lapsivaikutusten arvioinnissa on todettu, että esitetyillä muutoksilla on vaikutuksia myös lapsiin.

Tehdystä vaikutusten arvioinnista ei kuitenkaan juurikaan käy ilmi, miten lapsen etu on nimenomaisesti otettu huomioon. Esityksessä ei ole myöskään tuotu esiin riittäviä toimia, joilla uudistuksessa aiheutuvia lapsiin kohdistuvia haittoja ehkäistäisiin.

Ehdotettu lainsäädäntömuutos on vastoin alkoholilainsäädännön tarkoitusta. Keskusliitto muistuttaa, että alkoholilain tavoitteena on saatavuutta ja alkoholipitoisuutta säännöstelemällä ehkäistä alkoholista johtuvia haittoja yhteiskunnassa. Myyntiä edistävät alkoholilainsäädännön muutokset voidaan suoraan nähdä elinkeinoelämälähtöisinä toimenpiteinä, joissa sosiaali- ja terveystieteelliset tavoitteet ohitetaan.

Alkoholin haittavaikutukset lisääntyvät alkoholin saatavuuden parantuessa

Kuten hallituksen esityksessä todetaan, ehdotetulla muutoksella voi olla haitallisia vaikutuksia ihmisten terveyteen, lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä toisaalta mahdollisten lisääntyneiden alkoholista aiheutuvien sairauksien myötä myös sosiaali- ja terveystieteellisten kuormitukseen ja siten myös sosiaali- ja terveystieteellisten riittävyyteen. On todennäköistä, että alkoholin käyttö kotiloissa lisääntyy esityksen seurauksena erityisesti sellaisissa perheissä, joissa vanhemmalla on alkoholiongelma tai alkoholin riskikäyttöä. Tämä lisää lasten kokemaa turvattomuutta kotiloissa ja vaarantaa samalla lapsen yksilöllisen kasvun ja kehityksen sekä hyvinvoinnin. Lisäksi alkoholin toimitus lisää alkoholin saatavuutta erityisesti nuorille, jonka seurauksena nuorille aiheutuvat alkoholin haittavaikutukset lisääntyvät. Alkoholi aiheuttaa suuren kuluerän hyvinvointialueille, sillä tuoreen Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n tilaaman selvityksen (2024) mukaan, alkoholin kustannukset julkiselle terveydenhuollolle ovat jopa 1,1 miljardia euroa vuodessa.

THL:n tuoreen tutkimuksen mukaan (THL 23/2024), Suomessa on jo nyt noin 89 000 alaikäistä lasta (8,7 % kaikista alaikäisistä), joiden toisella tai molemmilla biologisilla vanhemmilla on jossain vaiheessa ennen lapsen täysi-ikäisyyttä vakava päihdeongelma. Ainakin 42 000 lasta (4 %) elää perheissä, joissa nämä ongelmat ovat ajankohtaisia. Tässä esitetyt tulokset kuvaavat vain rekistereihin päätyneitä vakavia päihdeongelmia ja todellisuudessa päihdeongelmasta kärsivien vanhempien kanssa elävien lasten lukumäärä on selvästi suurempi. Alkoholin toimittamisen salliminen johtaisi luultavimmin vanhempien päihdeongelmista kärsivien lasten määrän lisääntymiseen.

Toimitustilanteessa alkoholilain noudattaminen on haastavampaa

Nykyinen sääntely on mahdollistanut tehokkaan viranomaisvalvonnan sekä sen, että alkoholia ei myydä alkoholilain 37 §:n vastaisesti. Alkoholin myyminen luvan saaneessa vähittäismyyntipaikassa on varmistanut sen, että alkoholia ei myydä esimerkiksi alaikäisille tai vahvasti päihtyneille. Alkoholiuomien toimittamisessa on haastavampaa valvoa, että niitä ei luovutettaisi luovutuskieltojen vastaisesti.

Kuten hallituksen esityksessä todetaan, päihtymystilan arviointi on huomattavasti vaikeampaa alkoholijuoman toimituksen yhteydessä, sillä alkoholijuomat luovuttava henkilö ei pysty tarkkailemaan päihtyneen henkilön tuntomerkkejä samalla tavalla kuin myymälässä. Lisäksi kuljettajan työturvallisuus voi vaarantua toimitustilanteissa, sillä kuljettaja toimisi todennäköisesti yksin ja luovutustilanteet voisivat tapahtua yksityisissä tiloissa. Kuten esityksessä todetaan, tilanne toimituksessa on varsin erilainen kuin myymälässä, jossa paikalla on muita kollegoita ja mahdollisesti myös vartijoita. Juomien luovutuksesta on paljon hankalampi kieltäytyä asiakkaan kotiovella esimerkiksi iän puuttumisen tai päihtymystilan takia. Kuljetukseen vaadittava toimituspassi varmistaa, että kuljettaja tuntee lain edellytykset alkoholijuomien luovutukselle, mutta ei suojele kuljettajaa potentiaalisesti vaarallisilta tilanteilta.

Alkoholilainsäädäntöön tehdään useampia muutoksia erillisten lakimuutosten muodossa arvioimatta riittävästi muutosten yhteisvaikutuksia. Keskusliitto huomauttaa, että nyt käsiteltävän esityksen ja sitä seuraavien hallitusohjelmaan sisällytettyjen alkoholilainsäädännön muutosten yhteen lasketut kokonaisvaikutukset alkoholin saatavuuteen voivat hallituskauden aikana muodostua huomattavan suuriksi. Tämän seurauksena alkoholihaitat tulevat luultavasti myös kasvamaan merkittävästi.

Hakala Lucia
Lastensuojelun Keskusliitto